

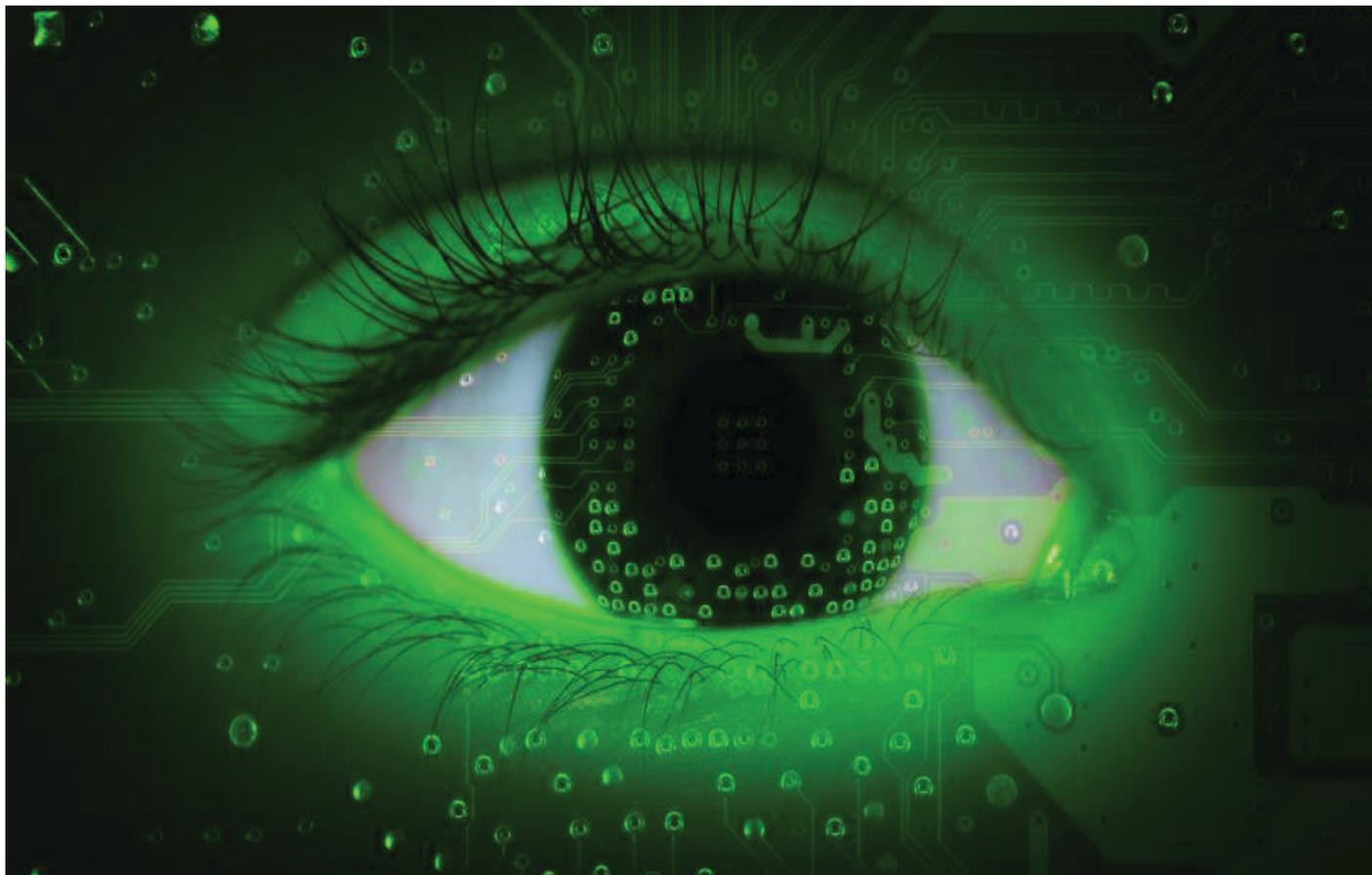
Економски факултет - Прилеп

бр.15

октомври, 2014

*Е
К
В
И
Л
И
Б
Р
И
У
М*

ЕКВИЛИБРИУМ

Економски факултет – Прилеп
ЕКВИЛИБРИУМ бр.15

Редакциски одбор

проф. д-р Ѓорѓи Манчески; проф.д-р Славица Роческа; проф.д-р Гордана Витанова; доц.д-р. Марјан Ангелески
проф.д-р Гордана Трајкоска; проф.д-р Димко Кокароски; проф. д-р Љупчо Печијарески;
проф.д-р Каролина Илиеска; доц.д-р Снежана Саламовска; проф.д-р Маргарита Јанеска; проф.д-р Димитар Николоски

лектура: Винета Огненоска
техничка обработка: Виолета Глигоровски

Издавач: Економски факултет - Прилеп
Печати: Гинис, Прилеп
Тираж: 500

СОДРЖИНА

Воведен збор

Воведен збор	
Димитар Николоски.....	стр.3
Прв академски час	
Винета Огненоска.....	стр.4
Меѓународна конференција во организација на Економски факултет - Прилеп	
Димитар Николоски.....	стр.5
Reflections on the DOCSMES project and PhD programme	
Marika Basheska-Gjorgjieska.....	стр.8
Активни мерки за вработување во Р.Македонија	
Силвана Пашовска.....	стр.11
Новости од УКЛО	
Елизабета Ангелеска -Атанасоска.....	стр.13
Влијателни економисти – Питер Дракер	
Анета Ристеска.....	стр.14
Лизингот како форма на финансирање на деловните субјекти во Р. Македонија	
Гордана Витанова Драгица Оџаклиеска...	стр.15
Од економија за преживување до економија за вселената	
Пеце Николовски.....	стр.17
За интелигенцијата и IQ (1)	
Илија Христоски.....	стр.19
Вештини за пишување на научно-истражувачки труд	
Мери Бошкоска.....	стр.21
Од програмата на новиот претседател на Студентскиот парламент	
Андреј Габроски.....	стр.22
Проектна активност на АИЕСЕК - Прилеп	
Ангела Реловска	стр.23
Standing on Shoulders of Giants – Патување низ Убавото	
Рената Петревска Нечкоска.....	стр.25

Димитар Николоски

Почитувани читатели,

Настапува уште една есен којашто со својот златен колорит ја обои новата академска година. Долгите и топли летни денови се зад нас, а пред нас се новите предизвици што со себе ги носи академскиот живот. Верувам дека студентите со нетрпение очекуваат да се вратат во друштво на своите колеги – студенти и професори на Економскиот факултет-Прилеп и повторно да се зафатат со совладување на проблематиката од разновидните наставни дисциплини. За професорите и асистентите, пак, почетокот на новата академска година секогаш е поврзан со нов ентузијазам и надеж дека претстојната година ќе биде поуспешна од претходната. Новиот почеток, исто така, претставува и лајтмотив за овој број на Еквилибриум којшто постепено се етаблира во списание вредно за респект.

Како и вообичаено, овој број на Еквилибриум донесува разновидни содржини коишто информираат, едуцираат или пак разонодуваат, а произлегуваат од секојдневните активности на Економскиот факултет-Прилеп. Текстовите со информативна содржина ќе Ве запознаат за првиот академски час, меѓународната конференција „Развојот на малите и средни претпријатија и иновативноста: Градење конкурентска иднина на Југоисточна Европа“, како и новостите од Универзитетот „Св. Климент Охридски“-Битола. Натаму, од „прва рака“ ги пренесуваме рефлексите од докторската програма DOCSMES, искуствата на наша колешка Рената Петревска-Нечкоска од студискиот престој во Белгија и предавањето на директорот на Центарот за вработување-Прилеп, Силвана Пашовска. Текстовите со стручна содржина ги третираат проблемите на лизингот како форма на финансирање на деловните субјекти во Р. Македонија, вештините за пишување научно-истражувачки труд, како и транзицијата од економија за преживување до економија за вселената.

Во стандардната рубрика „Влијателни економисти“, овој пат ги пренесуваме животниот пат и делото на Питер Дракер, додека со забавна и деукативна содржина е текстот посветен на интелигенцијата и нејзиното мерење. Студентите го даваат својот придонес и во овој број на Еквилибриум со текстовите на Андреј Габроски и Ангела Реловска кои не запознава со активностите на Студентскиот

парламент и локалната канцеларија на АИЕСЕК при Економскиот факултет-Прилеп. Во оваа прилика, од името на редакцискиот одбор на Еквилибриум на сите студенти им посакувам успешен почеток на новата академска година.

Прв академски час

Винета Огненоска

На 15-ти септември оваа година низ вратите на Економскиот факултет-Прилеп влезе уште една генерација која реши образованието да го продолжи во нашата високообразовна институција. На студентите им се обрати деканот на Факултетот, проф. д-р Ѓорѓи Манчески кој изрази задоволството што им се обраќа на новите студенти кои го избрале Економскиот факултет во Прилеп како дестинација за своето натамошно образование. Тој истакна дека Економскиот факултет во Прилеп е факултет со респект и високо реноме како во Република Македонија така и надвор од нејзините граници. Имено, Факултетот низ годините наназад преку стекнатото долгогодишно искуство во образованието и науката во областа на економијата, бизнисот, менаџментот и информатичките технологии, стана еден од клучните фактори во креирањето нови модерни образовани кадри кои можат да одговорат на предизвиците на денешницата:

Тоа што ни го доверивте вашето образование за нас е голема чест но и голема одговорност. Низ аулите на овој факултет веќе 53 години се запишуваат, студираат и дипломираат студенти. Многу од нив се на престижни позиции во компании во земјата и странство, многу од нив водат свои приватни бизниси. Многу од нив го продолжиле своето образование на последипломските и докторските студии на нашиот факултет или пак често се навраќаат да разменат искуства со нашите професори. Факултетот има долгогодишно традиција и искуство во образованието и создавањето конкурентни кадри од економијата и бизнисот. Токму затоа сакам да Ве повикам да се чувствувате слободни и нека Факултетот стане вашиот втор дом во којшто ќе поминете 3-4 години и ќе се образовате според светски стандарди.

Како и сите други високообразовни институции кои работат според најмодерните светски стандарди, деканот истакна дека и Економскиот факултет во Прилеп ги користи придобивките на

модерното живеење. Веб страната на факултетот претставува 24-часа отворена врата за секој студент во совладувањето на неговите пречки и исполнувањето на неговите обврски кон факултетот и кон професорите. Тука можат да се најдат сите потребни информации за курикулумите, предметите и професорите, распоредот на предавањата, материјалите за спремање на испитите, корисни вежби и предавања, колоквиумските недели итн. Исто така, секој студент уште при запишувањето добива персонализирана e-mail адреса на која редовно добива информации поврзани со наставата и настаните кои се поврзани со едукативниот процес.

Еден од најважните сегменти во работата на Факултетот, кои деканот ги истакна, е постоењето на програма за одржување на практични предавања од страна на т.н. визитинг професори како од Р. Македонија така и од познати високообразовни институции низ светот. Паралелно со нив на факултетот често доаѓаат да одржат предавање или практична презентација луѓе од бизнисот кои се успешни во нивната работа, со што се збогатува изворот на знаења на нашиот Факултет, а истовремено претставува и можност за студентите да дојдат во контакт со нивни колеги кои изоделе поголем дел од трнливиот пат до успехот. На првиот академски час до студентите се обрати и Андреј Габроски, претседател на студентскиот парламент при Економскиот факултет – Прилеп, кој е студент во втора година студии на факултетот. Тој потсети дека од тој ден започнува уште една студентска година на една од најстарите високообразовни институции во областа на економијата во нашата земја. Освен тоа, тој ги потенцираше квалитетот и професионалноста на професорите и останатиот наставен кадар кои секогаш се достапни за студентите и кои даваат неизмерна помош и придонес во процесот на вклучување на студентите во општествено-економските процеси.

Во склоп на Економскиот факултет функционира и Здружението Студентски парламент кое претставува здружение на студентите од овој факултет во кое истите преку избрани претставници ќе партиципираат, се со цел да се влијае на законодавното регулирање на барањата и потребите на студентите, квалитативни промени во воспитно образовниот процес, подобрување на студентскиот стандард, поттикнување и спроведување на заеднички активности, развивање на културно-забавните потреби на студентите, спортско рекреативните дејности, научно-истражувачкото творештво, здравствено хуманитарни, едукативни и други

општествено корисни активности, како и научна и техничка соработка со домашни и странски организации, установи и институции. Како претседател на студентскиот парламент ги повика сите студенти да земат учество како во образовните така и во останатите општествено корисни активности кои се организираат од страна на парламентот. Со искажаната искрена желба за успешни студии тој уште еднаш потсети дека вратите на парламентот секогаш се отворени за секој студент и неговите идеи.

На крај, свое обраќање имаше и претседателката на студентската организација АИЕСЕК, Ангела Реловска, кој во името на организацијата им посака топло добредојде на присутните студенти и им посака успешна академска авантура. Дополнително таа даде вовед во тоа што е АИЕСЕК, како функционира и за што точно се залага: АИЕСЕК е едно надополнување на студентскиот живот односно мрежа на млади луѓе од 127 земји од светот кои имаат шанса да го развијат својот лидерски потенцијал веќе 65 години преку остварување на импакт во општеството. Преку програмите за членство лидерство и размена АИЕСЕК ви нуди уникатна можност за здобивање со практично искуство и развивање на вашите вештини преку активно вклучување во истата. Во тек е националната регрутација на членови па по тој повод ве поканувам по завршувањето на бруцошкиот час во предавална 1 на отворениот ден на АИЕСЕК Прилеп со цел повеќе да се информирате за организацијата и да ја искористите оваа можност сега да аплицирате за членство!

Со среќа запливувањето во академските води.

Меѓународна конференција во организација на Економски факултет - Прилеп

Димитар Николоски

Во периодот од 3 до 4 октомври во хотелот „Милениум - Палас“ - Охрид беше одржана меѓународната научна конференција насловена „Развојот на малите и средни претпријатија и иновациите: Градење конкурентска иднина на Југоисточна Европа“. Организатори на конференцијата беа Економски факултет - Прилеп и Центарот за иновации и развој со поддршка од Централно - европската иницијатива (CEI). На конференцијата беа пријавени 140 трудови на повеќе од 290 автори кои доаѓаат од голем број земји како што се: Македонија, Србија, Албанија, Косово, Босна и Херцеговина, Романија, Бугарија, Хрватска, Турција, Кипар, Молдавија, Австралија, Италија итн.

Врз основа на утврдената агенда, конференцијата започна со неколку поздравни обраќања од страна на организаторите и спонзорите. На почетокот од името на Програмскиот одбор на конференцијата, свое обраќање имаше деканот на Економски факултет - Прилеп, проф. д-р Ѓорѓи Манчески кој на учесниците им се заблагодари за пријавените трудови и присуството на конференцијата. Потоа, пред присутните се обратија ректорот на Универзитетот „Св. Климент Охридски“ - Битола, проф. д-р Златко Жоглев, како и претставниците од бизнис заедницата коишто беа спонзори на конференцијата: директорот на Шпар Касе банка проф. д-р Глигор Бишев и генералниот директор на АД „Витаминка“ - Прилеп, м-р Сашо Наумоски. Тие го истакнаа значењето на спојот меѓу академската и бизнис заедницата во градење на поголема конкурентност на компаниите и поголемо искористување на иновациските капацитети.

Пленарната сесија на конференцијата се состоеше од презентација на три меѓусебно комплементарни реферати. Во првиот реферат проф. д-р Сафет Козаревиќ од Економскиот факултет во Тузла (Босна и Херцеговина) се осврна на интернационализацијата и иновациските активности на претприемачите во земјите на Југоисточна Европа. Натаму, проф. д-р Радмил Поленаковиќ во својот реферат ги презентираше главните карактеристики и предизвици на македонскиот национален иновациски систем. На крајот, проф. д-р Лаура Василеску од Факултетот за економија и бизнис администрација од Универзитетот во Крајова (Романија) ги елаборираше

клучните двигатели и предизвици за пристап на иновативните мали и средни претпријатија до финансиски средства во Европската Унија.

Во рамките на работниот дел, авторите на трудови имаа можност во паралелни сесии да ги презентираат сознанијата до коишто дошле во своите истражувања. При тоа, беа третираны повеќе теми како што се: иновациските политики во регионот на Југоисточна Европа, иновацискиот менаџмент во економијата заснована врз знаење, интернационализацијата на малите и средни претпријатија и иновативноста, влијанието на информатичките и комуникациските технологии врз конкурентноста на компаниите, отворените иновации за развој на компаниите, предизвиците на социјалните иновации во регионот на Југоисточна Европа итн. Според структурата на пријавените дискусии, може да се заклучи дека конференцијата претставуваше спој меѓу искуството и младоста.

Имено, со свои трудови учествуваа еминентни стручњаци, но исто така импресионираше и бројноста на младите истражувачи во оваа област. На сите учесници на конференцијата им беа поделени работни материјали во коишто, меѓу другото, беше вклучен и отпечатен Зборник на апстракти. Целта на конференцијата беше да се истакнат повеќе аспекти на современите промени во Земјите од Југоисточна Европа насочени кон зголемување на иновациите и постигнување одржлив развој. Поконкретно, конференцијата овозможи креирање платформа за презентирање различни академски и професионални пристапи и дебати за развојот на иновациите кај малите и средни претпријатија во регионот. Конференцијата им овозможи на истражувачите, практичарите, докторантите и креаторите на политики да го дадат својот придонес преку согледување на проблемите од теоретска и емпириска гледна точка. Исто така, таа понуди можност за размена на идеи, градење партнерства, споделување на знаење и искуства за подобрување на иновациските капацитети на малите и средни претпријатија.

Од двата работни дена на конференцијата може да се извлече заклучок дека беа презентирани мошне интересни научни трудови во коишто се разработуваа различни елементи на развојот на малите и средни претпријатија и иновациите. Од друга страна, научните дискусии овозможија авторите да добијат корисни сугестии за подобрување на квалитетот на нивните истражувања. Покрај работниот дел, учесниците на конференцијата имаа можност да учествуваат во богата социјална

програма за којашто се погрижија организаторите. Така, на 3 октомври беше организирана гала вечера за сите учесници, додека на 4 октомври дел од учесниците придружени од туристички водич го разгледаа градот Охрид. На крај, може да се заклучи дека бројноста и квалитетот на презентирани трудовите и учеството на голем број истакнати стручњаци и млади истражувачи придонесоа за успешно постигнување на целите на конференцијата, а Економскиот факултет - Прилеп во соработка со останатите партнерски институции уште еднаш ја потврди својата лидерска позиција во сферата на истражувањето на економските проблеми во регионот на Југоисточна Европа.

INTERNATIONAL CONFERENCE

Reflections on the DOCSMES project and PhD programme

Marika Basheska-Gjorgjieska

*Faculty of Economics - Prilep, University "St. Kliment
Ohridski" - Bitola*

The idea of developing the Joint Regional PhD Programme appeared at the Faculty of Economics in Prilep (UKLO) which is a regional coordinator of DOCSMES project. Faculty of Economics is the host institution of the pilot PhD Programme, where the most of the project activities are realized. Besides the benefits related to: joint curriculum development, academic staff training and providing of modern equipment, acquired by all other WB Universities, the host institution benefits are larger and they can be summed up in: establishing a new way of organizing the third level of studies according to Bologna declaration, establishing of PhD Programme in Entrepreneurship and SMEs Management in the country for the first time and launching a unique Joint Programme in cooperation with eight universities.

Moreover, the most important benefit is the internationalization of the institution (University and Faculty, as well) by having about 20 professors from different countries and the same number of students from the WB region. The cooperation with all partner universities became deeper and many new opportunities for cooperation appeared. Furthermore, these project outcomes enabled the institution to increase the level of scientific approach and to improve the intellectual and infrastructural capacities. At the same time, the results of the established link with the business community are well prepared staff for academic and business purposes and strengthening the basis for further cooperation. Finally, it is worth mentioning that there is a new generation of students enrolled in the Programme, which guarantees that the Programme is attractive and sustainable.

Faculty of Economy – University of Tirana

The Faculty of Economy – UT has gained many benefits from the DOCSMES Project. First, our institution has gained a very useful experience from the PhD programme of study. This type of programme, focused on Entrepreneurship and SMEs Management, has not been implemented in the UT yet.

Therefore, this experience will be very positive in the future when the same institution might consider the implementation of such programme in its curricula. Second, a major achievement that this partner institution got from the project is in the area of teaching and curriculum

development of the third cycle of studies. We, as an institution, got many insights on a very specific programme of studies in the third level which might serve as a basis for a possible development of a similar program in our curricula. More specifically, UT developed the curriculum of two modules that are part of the PhD programme in Prilep: Research Methods Module and Small Business Marketing Strategy Module.

Part of our staff was trained in the framework of this project. Two Albanian lecturers of the PhD Programme have spent a one week period in respective partner universities of Barcelona and Nice. The benefits from their participation in these training programmes have been very important not only for this project results but also for the future collaboration between hosting institutions and FEUT.

In relation to sustainability of project results and maintenance of relationship with project partners, two Albanian professors will also be mentors in the next cycle of the PhD. Third, the equipment purchased within this project was used to fully complete the PhD spatial capacities at the Faculty of Economy, University of Tirana, which are, nowadays, used for public PhD defences, faculty and project meetings. The infrastructure is very modern. Every PhD student and faculty member can use the capacities upon specific request. Fourth, thanks to this project, collaboration with business sector was developed and established. To the aim of achieving long run relationship with business representatives, a workshop was organized by our institution in November 2013. The workshop gathered together, professors and researchers of the fields of economy, management, and finance, as well as business representatives from Albania, Macedonia and Kosovo. During this one-day workshop, the participants had the opportunity to: share information and experience on the changes that have occurred, in our economy and society within the past period; discuss the prospects for building sustainable collaboration between business sector and academia for developing future research in support of concrete needs of business sector; get informed on the new cycle of the PhD program.

Last, and most important, the contacts established with Project Partners will support the sustainable future relationship with FEUT. Indeed, we have strengthened the relationship with project partners from the region, and also created very important contacts with our colleagues from Western Europe Universities.

Agricultural University of Tirana

The project DOCSMES has broadly satisfied the objectives and has achieved a number of general results. In particular, AUT has actively participated in all activities organized under the DOCSMES project. Further plans

and objectives have been set following each activity of the project with the view of internalizing and further development of the acquired knowledge. The greater benefit has derived from participating in study and training activities at Western universities partners.

The creation of a project cooperative network for the issues of reciprocal interest with all participants but in a particular way with the regional university (“St. Kliment Ohridski“ University - Bitola, Faculty of Economics — Prilep; South East European University, Republic of Macedonia; University of Tirana, Albania; Dardania University, Pristine, Kosovo).

AUT contributed in the project by teaching the SME growth and Internationalization module. In this case, AUT benefited through the qualification and experience gained through teaching and cooperation, collaboration and the experience of Barcelona University.

The University has benefited from the project by equipping a new video conference room. This room has already been used for online teaching (five activities during this period), videoconferences, as well as the PhD preparation and defense.

Another positive contribution was Qualtrics, a software program that improve the methods of scientific and academic researches. This software has supported PhD students within the focus of providing data and information regarding the respective nature of the study. The importance of this software in the academic and scientific research was emphasized during the dissemination session organized at Agricultural University of Tirana. Establishing sustainable links with the business sector is materialized by launching Communication Body, which offers guidance for PhD students to determine areas of study, generated from the real needs of the business. The cooperation was also enhanced throughout the Career Day, which offered an opportunity for AUT to conclude agreements with companies, mainly focused on student’s internships.

The PhD students from Agricultural University of Tirana participated in the first International doctoral student conference “Contemporary research issues in economics, management and business”, organized in May 2013, looking this as an opportunity for promoting their scientific activity and creating new collaborations. AUT has developed a number of dissemination activities’ workshops on: new teaching method, distance learning modes, connecting business needs with research, etc. Benefits of the dissemination activities have helped the PhD department at the AUT in three of its branches: Agribusiness Management; Finance and Accounting; Economy and Rural Policies.

South-east European University

The South East European University, being a modern, new generation institution with a well emphasized and established international and research component has placed great value and importance to the TEMPUS program. Although it has participated in several TEMPUS financed projects over the years, the University has considered DOCSMES as a very important project and network, specially having in mind the interest of young PhD candidates, from the region to become a part of the program.

DOCSMES has provided a cooperation platform among regional and international universities, and the activities planned and managed as part of this project have been beneficiary in providing professors and administrative staff from our University with knowledge gathered through the centuries of experience of the international partners.

The South East European University has participated in all activities planned in the project proposal and has managed to benefit from such activities, both in terms of staff development opportunities and in establishing a well functional network of international contacts. On the other hand the University and its representatives in DOCSMES, has in continuity contributed to the effectiveness of the project in terms of providing academic, administrative, technical and organizational performance. On the academic part, it should be noted that DOCSMES provided great opportunities for sharing experience and transferring practices of good experience to our region since courses were lectured jointly by local professors and those coming from the European Union. Having in mind the practices, the importance as well as the impact that DOCSMES has had, the only thing that might be added is that we have been proud and honored to be part of such a successful and well managed and implemented project.

Dardania College

In 2010 Dardania College established partnership with the other Western Balkans Universities through the Tempus project Regional Joint Doctoral Program in Entrepreneurship and SMEs Management for Western Balkan Countries.

This project was implemented in partnership with the prestigious universities such as University of Bologna, University of Nice and University of Barcelona as well as with regional Universities such as “St. Kliment Ohridski” University – Bitola, University of Tirana, SEE University and other business community partners. The benefits that

Dardania College has gained through this project are numerous. Among others we would stress out the following: (i) Workshops/Study visits in EU Universities organized in order to prepare the staff involved in this project to better implement it; (ii) A well designed PhD study program; (iii) 7 PhD candidates from Kosovo admitted to this PhD program; (iv) The new academic staff was trained to continue giving their contribution in Higher Education in Kosovo; (v) The regularly organized teaching and learning process; (vi) PhD students sent on a mobility/study visit in one of EU Universities project partners; (vii) Part of the lectures were organized in Dardania College as the host institution which allowed a new cooperation among the staff involved in this project; (viii) The established different networks with business community.

Активни мерки за вработување во Р.Македонија

Силвана Пашовска

На 21 октомври оваа година на Економскиот факултет-Прилеп беше одржано предавање од страна на директорот на Центарот за вработување-Прилеп на тема „Преку активни мерки до вработување на младите во Р. Македонија“. Ова предавање наиде на голем интерес кај студентите кои имаа можност од „прва рака“ да се запознаат со можностите што Агенцијата за вработување на Р.Македонија ги нуди за младите лица. Во тој контекст, во продолжение го пренесуваме текстот којшто ги сумира главните аспекти на активните политики за вработување во Република Македонија со фокус на младата популација.

Стратегиите и политиките за вработување на Владата на Република Македонија и планираните активности за вработување и ублажување на невработеноста се утврдени во повеќе документи. Така, во Оперативниот план се дефинирани сите активни мерки и програми, предвидени со Програмата за работа на Владата на Република Македонија. За секоја активна мерка и програма се распишува јавен оглас во медиумите и на интернет страницата на Агенцијата за вработување на Р. Македонија (АВРМ). Исто така, за секоја активна мерка однапред е дефиниран опфатот на корисници, целните групи, нејзиното времетраење, потребните финансиски средства и дадени се оперативни упатства и насоки за нивна реализација. Натаму, за секоја активна мерка и програма се склучува двопартитен или трипартитен договор.

Сите заинтересирани страни (невработени лица и работодавачи) поднесуваат апликации/пријави во центрите за вработување во Р. Македонија, во времетраење на јавните огласи. Секоја активна мерка и програма има свои фази и постапки низ процесот на спроведување: следење/мониторинг врз процесот на спроведување на мерките, односно имплементацијата на Оперативниот план, цели на Оперативниот план, дефинирање на видот на програмите и мерките за вработување, дефинирани на рокови за реализација, поуспешна координација помеѓу инволвираните страни/субјекти, ублажување на невработеноста и обезбедување на паметен, одржлив и инклузивен раст. Почнувајќи од 2007 година Агенцијата за вработување реализира голем број активни мерки кои нудат поволности како за невработените лица, така и за работодавачите. Карактеристиките и

условите за користење на овие активни мерки ќе бидат разработени во продолжение од текстот.

Субвенционирање на вработување

Придобивки од оваа програма се следниве: вклучување на пазарот на трудот на онаа целна група која тешко се вклучува на пазарот на трудот, можност за стекнување на конкретни професионални знаења и вештина кај ранливите групи, шанса за зголемување на обемот на работа со ангажирање на дополнителна работна сила. Освен тоа, постои можност за субвенционирање за вработување на деца без родители чија цел е стимулирање на побарувачката на евидентираниите невработени лица, кои до 18 годишна возраст имале статус на деца без родители и родителска грижа. Субвенционирањето за вработување на инвалидни лица пак, има за цел зголемување на вработливоста и социјалната вклученост на оваа категорија на невработени лица и нивно интегрирање на пазарот на трудот.

Програми за подготовка за вработување

Во рамките на оваа програма се прават обиди за поддршка на невработените лица да се здобијат со знаење и вештини за побрзо да станат дел од пазарот на трудот. Придобивки од програмата се следни: зголемување на конкурентноста на пазарот на трудот, усогласување на понудата и побарувачката на работната сила, како и зголемување на вработливоста на евидентираниите невработени лица. Овие мерки опфаќаат разни видови обуки коишто ќе бидат наведени во продолжение. Обуката кај познат работодавач има за цел да обезбеди знаење и вештини при извршување на работни задачи и обврски кај познат работодавач, кој има утврдено определени потреби за работни места. Обука кај познат работодавач со субвенционирање е насочена кон обезбедување на знаење и вештини при извршување на работни задачи и обврски кај познат работодавач, кој има утврдено определени потреби за работни места. Обука за задоволување на побарувачките занимања на пазарот има за цел зголемување на вработливоста на евидентираниите невработени лица со стекнување на вештини од побарувачките занимања, согласно искажаните потреби на работна сила. Лицата кои успешно ќе ја завршат обуката, ќе се стекнат со сертификат издаден од лиценциран изведувач на обука. Практиканството како прво работно искуство до вработување е фокусирано на зголемување на вработливоста кај млади невработени лица, со што се овозможува подготвени да се вклучат на пазарот на трудот. Едукацијата за започнување

на бизнис има за цел јакнење на капацитетите на евидентираниите невработени лица преку обуки и едукација на невработени лица за започнување на бизнис. Обуките ќе обезбедат стекнување на различни вештини и техники за започнување и водење на сопствен бизнис.

Самовработување со кредитирање

Оваа програма овозможува започнување на сопствен бизнис на невработени лица, евидентирани во АВРМ коишто се активни баратели на работа, во неколку области: земјоделие, трговија, преработувачка индустрија, градежништво, услужни дејности и тн. Оваа програма за целна група ги има дејностите од помал обем во износ од 3.000 евра по лице (од 1 до 3 лица), како и дејностите од поголем обем во износ од 5.000 евра (од 1 до 5 лица). Рокот на враќање на средствата е 4 години со грејс период од 1 година и каматна стапка од 1% на годишно ниво. Корисникот е потребно да има сопствено учество и гаранција за поврат на средствата. Освен тоа, предвидени се дополнителни стимулативни средства во износ од 1.000 евра за млади лица до 29 години и за корисници на паричен надоместок по основ на невработеност. Кредитирање на правни субјекти за отворање на нови работни места

Оваа активна мерка дава можност на правни субјекти (микро и мали претпријатија) за развивање и проширување на сопствениот бизнис во износ од 3.000 евра во денарска противвредност, по едно новоотворено работно место. За таа цел, потребно е вработувањето да се однесува на лице од евиденција на АВРМ. Правниот субјект има обврска за враќање на средствата во рок од 3 години и каматна стапка од 1% на годишно ниво, како и давање гаранција за поврат на средства.

Дополнителни активни програми

Освен горенаведените програми, АВРМ обезбедува и други дополнителни програми како на пример самовработување со кредитирање на млади лица до 29 години. Оваа програма овозможува започнување на сопствен бизнис на невработени лица, евидентирани во АВРМ – активни баратели на работа, во неколку области: земјоделие, трговија, преработувачка индустрија, градежништво, услужни дејности итн. Носителот на кредитот може да користи износ од 7.000 евра и да се здружи со уште 4 лица до 29 години за кои може да користи по 4.000 евра или вкупно 23.000 евра. Рок на враќање на кредитот е 7 години со вклучен грејс период од 18 месеци и

каматна стапка 1% годишно. Освен тоа, потребно е сопствено учество и гаранција за поврат на средствата.

Не помалку атрактивна е и програмата за кредитирање на правни субјекти (микро и мали претпријатија) за отворање на нови работни места за млади до 29 години. Таа дава можност на микро и мали претпријатија за развивање и проширување на сопствениот бизнис преку користење на средства во износ од 4.000 евра во денарска противвредност, по едно новоотворено работно место (а може да вработи од 1-3 лица). При тоа, правниот субјект има обврска за враќање на средствата во рок од 3 години и каматна стапка 1% годишно.

Почнуваќи од 2013 година во сите претходно наведени програми за поттикнување на вработувањето, приоритетна целна група се младите лица до 29 години со високо образование, вклучуваќи ја и можноста за секое вработување на лице од оваа целна група, работодавачот да биде ослободен од придонеси за задолжително социјално осигурување за период од 1 година. Покрај овие активни мерки, Агенцијата за вработување активно посредува при вработување кај работодавачи од приватниот сектор со цел да им се обезбеди потребниот и соодветен кадар според работното место. Напоредно со тоа во континуитет се изведуваат мотивациски обуки со сите активни баратели на работа со цел нивно навремено информирање за сите можности кои Агенцијата за вработување им ги нуди на невработените лица. Со овие активности постепено се надминува мислењето дека Агенцијата е само место каде што се евидентираат невработените лица бидејќи стануваме вистински сервис на граѓаните и нашето мото е успешно заедно да го изодиме патот до вработувањето на секое невработено лице.

Универзитетот „Св. Климент Охридски“ – Битола е меѓу 36-те универзитети, членки на Балканската асоцијација на универзитети (БУА) која е формирана со цел да дејствува на подрачјето на науката, истражувањето и соработката во проекти. На чинот на формирањето на Балканската асоцијација на универзитети што од 10 до 12 септември 2014 година се одржа во Едрене, Турција, учество зедао проректорите проф. д-р Сашо Атанасоски и проф. д-р Пере Аслимоски. Заедно со нивните домаќини од Универзитетот Тракија и универзитетите потписнички на Повелбата и Протоколот на Балканската асоцијација, делегацијата од УКЛО ја потврди заложбата на нашиот Универзитет за динамизирање и проширување на кооперативноста и учество во заеднички образовни и научни проекти во истражувањето и иновациите. На првиот состанок, за претседател на Асоцијацијата е избран ректорот на Универзитетот од Тракија, Јенер Јорук којшто со проф. д-р Триантафилос Албанис и ректорот од софискиот универзитет проф. д-р Иван Илчев го претставуваат Извршниот одбор на БУА. Формирањето на Балканската асоцијација на универзитети симболично е означено со поставување спомен-плочи на дрвца засадени во името на универзитетите, во меморијалната шума на Балканската универзитетска асоцијација. УКЛО учесник на редовна конференција на Magna Charta Universitatum

По минатогодишното потпишување на документот Magna Charta Universitatum, односно, Големата повелба на универзитетите со којашто Универзитетот „Св. Климент Охридски“ - Битола стана дел од престижната Асоцијација, нашиот универзитет беше дел од редовната годишна конференција на тема: „Магна Карта и интегрираниот универзитет: вчера денес и во иднина“. За прв пат, редовна годишна конференција на асоцијацијата не се одржа во Болоња, односно домаќин на Конференцијата што се одржа од 18 до 19 септември, 2014 година беше Универзитетот во Упсала, Шведска, како еден од првите универзитети потписници на документот. На овој начин, започнува реализација на идејата за дисеминација на активностите на Magna Charta Universitatum, што се планира да продолжи и во идниот период. Делегацијата од УКЛО беше предводена од проекторот, проф. д-р Јованка Тутеска и генералниот секретар м-р Офелија Христовска.

На овој важен настан, покрај дебатите за тековните напори при воспоставување на висок степен на хармонизација на високообразовните системи и обезбедување решенија коишто нудат современи приоди во интерес на академската заедница, пред сè студентите, беа разгледани и плановите за иднината на интеграцијата на универзитетите. Акцентот беше ставен кон мобилизирање на целокупниот креативен потенцијал, во потрагата по нови форми на соработка и поврзувања со надворешниот свет, особено бизнис заедницата, научно-истражувачките иницијативи и активностите за обезбедување квалитет.

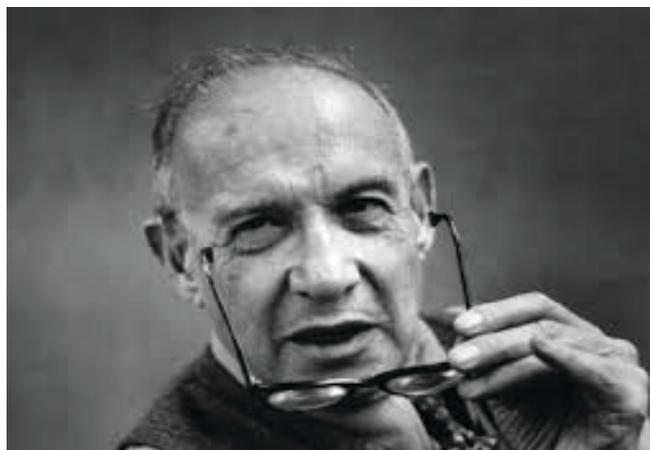
Во рамките на работилниците, претставниците на УКЛО активно партиципираа во сесијата посветена на етиката во едукацијата и истражувањето. Посебно внимание беше посветено на постулатите дека универзитетскиот интегритет почива врз етиката преку кодекс на однесување, како за студентите, така и за професорите. Воедно беа отворени и прашања поврзани со поставувањето повисоки стандарди во работните кодекси во нови и посложени општествени услови во кои дејствуваат академските заедници.

Асоцијацијата Magna Charta Universitatum зад себе има 26 годишно постоење, а денес таа обединува огромно семејство од над 600 универзитети коишто се посветени на почитување и имплементација на универзитетските традиции и базичните академски вредности. Членувањето во Magna Charta Universitatum според проректорот, проф. д-р Јованка Тутеска покрај тоа што претставува императив за нашиот Универзитет, нуди бројни можности за студентите и академскиот кадар, затоа што Magna Charta Universitatum паралелно соработува и со Европската асоцијација на универзитети (ЕУА) и со УНЕСКО и претставува своевиден медијатор меѓу академскиот свет, главно младите, студентите и останатите општествено-економски субјекти.

Влијателни економисти – Питер Дракер

Анета Ристеска

Peter Ferdinand Drucker е еден од најголемите великани на 20 век и татко на современиот менаџмент. Роден е во Виена во 1909 година, а своето образование го стекнал во Австрија и Англија. Од 1929 година е странски дописник и економист во Меѓународната банка на Англија. Во 1931 година се стекнал со докторат по јавно и меѓународно право. Една година подоцна започнал да пишува есеи кои не биле омилени кај нацистите, па токму затоа под притисок на фашистите морал да се пресели во Лондон, а потоа во 1937 се преселил во САД. Таму работел како економист и дописник за група британски банки и осигурителни друштва.

Неговата прва книга е „The End of Economic Man“ којашто е објавена во 1939 година, а по објавувањето на неговата втора книга „The Future of Industrial Man“, во 1942 година, Дракер стана она што беше цел живот - познат предавач, автор и советник. Неговиот прв голем советнички ангажман во General Motors бил судбоносен за натамошната негова кариера. Дракер изградил угледна професорска кариера, најпрво како професор по политички науки и филозофија на колеџот Бенингтон, а подоцна од 1950 година бил ангажиран како професор по менаџмент на Школата за бизнис на Универзитетот во Њујорк. Од 1971 бил професор на универзитетот Клермонт во Калифорнија, а од 2002 година овој Универзитет го носи неговото име.

Покрај тоа што Дракер е познат по своите книги за менаџмент, тој исто така е познат по визионерските статии, книги и анализи на политичката и економската ситуација на општеството. За своите статии дури седум пати добивал награда во

списанието Harvard Business Review.

Во делата на Дракер менаџментот се поставува како „орган на општествените институции“, според него претпријатието е институција на државата, како и секоја друга, без која општеството не би можело да функционира. Постојат повеќе задачи коишто менаџментот мора да ги изврши за да овозможи институцијата да функционира и да даде придонес, и тоа: да одреди специфична мисија; да се направи работата продуктивна, а работникот ефикасен и ефективен; способност за управување со влијанијата од општеството и сл. Менаџментот, подоцна под влијание на десетина светски менаџери и теоретичари, се развива до таа мера што основното негово познавање станало дел од општата култура. Трансформацијата на менаџментот ја промени работната сила којашто претходно се состоела од неквалификувани работници во високообразовани работници. Менаџерите придонесоа да настане невидена потреба за високообразовани луѓе. Со оглед на значењето на знаењето на работникот во организацијата, важно е работниците да ги работат „вистинските“ работи. Оттука легендарна е неговата максима: „Важно е да се работи на вистински начин, а уште поважно е да се работат вистинските работи“. Тој го дефинирал и поимот management by objectives.

Во неговата книга „Иновации и претприемаштво“ тој забележува дека во стабилни времиња компанијата мора перманентно да подобрува, а во време на промени коренито да променува. Дракер посебно внимание посветува на иновациите. Според него иновацијата е специфична алатка на претприемачите, тие по правило, донесуваат иновации. Тие се специфичен инструмент на претприемаштвото, а иновацијата претставува активност, што ги обдарува ресурсите со нови капацитети за создавање ресурси. Претпримечите секогаш треба да практикуваат системска иновација. Системската иновација е организирано истражување насочено кон промени, како и системска анализа на можностите што таквите промени можат да ги понудат и истите да водат кон економска или социјална иновација. Поточно, систематската иновација значи мониторинг на седумте извори за иновацииските можности, и тоа: неочекуваното т.е. неочекуваниот успех или неуспех; нееднаквоста; потребата на процесите; промените во индустриската и пазарната структура; демографските движења; промените во перцепцијата и новото знаење.

Работата на Дракер отсекогаш била во склад со времето, всушност тој секогаш одел и пред времето.. Запрашан за мислење за ефектите од својата

работа, тој одговорил – „менаџментот е многу повеќе од бркање на позиција и стекнување привилегии, многу повеќе од договарање работи. Менаџментот влијае на луѓето и нивните животи“.

Познати мисли од Дракер:

Една е целата на работењето: создавање и пронаоѓање на купувач;

Резултатите од претпријатието се манифестираат само надвор, кон општеството, а внатре се само напори и трошоци;

Болниците не постојат заради докторите и сестрите, па и претпријатието не постои заради вработените, менаџерите или акционерите.

Сите тие па и други институции им служат на општеството и постојат поради него;

Задача на менаџментот е да го опфати целиот процес – од добавувач до потрошувач;

Лизингот како форма на финансирање на деловните субјекти во Р. Македонија

Гордана Витанова Драгица Оџаклиеска

Деловните субјекти, без оглед на нивната големина и организациска структура, треба да обезбедуваат финансиски средства за реализација на нивното тековно и развојно работење. Постојат бројни извори на финансирање што ним им стојат на располагање. Една од можностите за финансирање претставува лизингот, чија застапеност особено се зголемува во последниве години. Покрај давањето опрема под закуп, лизингот опфаќа и обука на кадрите што ќе ја користат опремата, како и одржување и сервисирање на закупената опрема, но и пренесување на современата технологија на корисникот на лизинг.

Лизингот, како форма за финансирање, го нудат не само специјализирани компании, туку и самите производители, а во последно време и банките сè поагресивно пристапуваат кон нудење ваков тип услуги на своите комитенти. Светски развиените компании ги користат лизинг аранжманите, пред сè, во областа на транспортот (особено во авионскиот сообраќај), потоа за набавка на современа технологија, хардвер и софтвер, машини во градежништвото и сл. Меѓународните лизинг

аранжмани се од особено значење за стопанскиот развој на недоволно развиените земји, бидејќи тие овозможуваат зголемување на производството, раст на конкурентската способност, намалување на невработеноста, како и одржување чекор со техничкиот прогрес. Лизингот е поттикнувач на развојот на малото стопанство, коешто пак, е движечка сила за економскиот развој на земјите во транзиција. Имено, станува збор за извор што особено е погоден за субјекти коишто не располагаат со сопствени и други извори на средства за финансирање на нивното работење. Во овој контекст сосема соодветствува мислата на познатиот филозоф Аристотел, кој вели: „Вистинското богатство не е во сопственоста над средствата туку во правото тие да се користат“. Оттука, деловните субјекти, наместо да се изложуваат себеси на ризик купувајќи ги потребните средства, тие ги обезбедуваат нив токму преку лизингот.

Ефекти од користењето на лизинг аранжманите

Користењето на лизингот како специфична форма за финансирање предизвикува ефекти што можат да се набљудуваат од макроекономски и микроекономски аспект. Ефектите на лизингот на макроекономски план се согледуваат преку можноста за дополнително финансирање, што доведува до зголемување на понудата на финансиски средства и надополнување на јазот на финансискиот пазар преку обезбедување квалитетни, економични и достапни финансиски средства. Развојот на лизинг бизнисот создава здрава конкуренција на пазарот на финансиски услуги. Освен тоа, лизингот на секое национално стопанство му дава можност за користење најнова висока технологија, што не би била поинаку достапна поради високите цени. Таа карактеристика на лизингот особено е значајна за неразвиените, земјите во развој и земјите во транзиција, затоа што тие немаат доволно капитал, па така брзото доаѓање до современата опрема (или современи добра), техника и технологија единствено им е овозможено преку лизинг финансирањето. Тоа е можност за овие земји да го зголемат своето производство, да го помогнат стопанскиот развој, да го поттикнат техничко-технолошкиот прогрес и, со текот на времето, од корисници да станат и даватели на лизинг. Истражувањата покажуваат дека лизинг аранжманите го поттикнуваат развојот на малото стопанство (малите и средни компании), што е особено акцентирано од страна на Организацијата за европска соработка (OECD) и Европската банка за обнова и развој (EBRD), затоа што тие се сметаат како движечка сила за економскиот раст и развој во

земјите во фаза на транзиција. Со други зборови, лизинг аранжманите придонесуваат за модернизација на стопанството, зголемување на производството и продажбата на опрема, подобрување на конкурентската способност, следење на техничкиот прогрес, намалување на стапката на невработеност, зголемување на степенот на капитални инвестиции, како и одржување на репутацијата на националното производство. Значи, колку е поголема употребата на новите современи средства, толку подобро се развива економијата во целина во секоја земја.

Лизинг аранжманите се значајни и од микроекономски аспект. Имено, лизингот влијае врз идното финансирање на деловните субјекти, пред сè, во зависност од степенот на нивната развиеност. Така, зрелите и профитабилни субјекти можат да користат лизинг за да создадат можности за користење кредитни линии што би биле наменети за задоволување други потреби. Младите, т.е. новоформирани, компании преку лизингот успеваат да ги зачуваат готовите пари и полесно да дојдат до извори за финансирање, додека различните бизниси земаат опрема под лизинг за да ја избегнат технолошката застареност и да ја зачуваат способноста за надоградување.

Лизингот во Република Македонија

Позитивните ефекти што произлегуваат од користењето лизинг аранжмани придонесуваат за нивна постепена афирмација и во Република Македонија. Значењето на лизингот станува уште поголемо со оглед на фактот дека акумулацијата што ја остваруваат деловните субјекти не е доволна за обезбедување на зголемените потреби за обновување и реконструкција на постојната опрема, па така лизингот им овозможува да дојдат до современа и софистицирана технологија, без ангажирање готови парични средства. Неговата улога во македонското стопанство станува поголема со воспоставувањето на пазарното стопанство, така што лизингот се афирмира во надворешнотрговската практика, и тоа не само како облик за финансирање, туку и како начин за набавка на опрема и техника. Со донесувањето на Законот за лизинг во 2002 година, всушност, се создадоа институционални предуслови за унапредување на оваа дејност. Областите на примена на лизингот како форма за финансирање се многу ограничени и, главно, се поврзуваат со лесните патнички возила, а помалку со превозните средства, товарните возила, додека опремата и машините, за жал, многу малку се застапени. И покрај тоа што поминаа 14 години од создавањето на законски предуслови за лизингот неговото учество во финансискиот систем е многу мало и изнесува

1,4% од вкупната актива, а во домашниот бруто производ учествува со 1,5%. Во споредба со другите земји во регионот и Европа, единствено во Грција процентуалното учество е помало (0,1%).

Што се однесува, пак, до структурата на вредноста кај новосклучените договори за лизинг според предметот, во 2013 година најголем процент од лизинг договорите се однесуваат на лесни возила (пред сè, патнички автомобили), и тоа 65.7% се на правни лица. Карактеристична, притоа, е малата застапеност на финансискиот лизинг на недвижности што, главно, се должи на неповолната даночна регулатива којашто придонесува за намалување на неговата атрактивност. Она што особено е неповолно за македонското стопанство е малиот процент на договори за лизинг чијшто предмет се машини и опрема (5,8%). За да се зголеми тој процент потребно е македонските деловни субјекти да имаат поголема стопанска активност, проследена со нови инвестиции, проширување на дејноста, позиционирање на нови пазари и сл.

Денес во Република Македонија езистираат 9 лизинг компании со 5.990 склучени договори за лизинг аранжмани. Најголеми и најзначајни учесници на страната на понудата на лизинг се ЛБИС ДООЕЛ (членка на НЛБ групацијата) и ЕУРОЛИЗИНГ ДООЕЛ. ЛБИС е првата лизинг компанија основана во Р. Македонија, што е специјализирана исклучиво за давање лизинг услуги. Во оваа лизинг куќа на почетокот работеле само со возила, а подоцна овој облик на финансирање станал интересен и за купување опрема: тешки камиони, шлепери и автобуси, до опрема за млинови, за производство на месо, опрема за производство на сладолед. За разлика од првата лизинг компанија, ЕУРОЛИЗИНГ врши исклучиво лизинг на возила, и тоа 40% товарни возила и 60% лесни возила. Најчести корисници на нивните услуги се такси компаниите, преку коишто оваа лизинг компанија помага во развојот на определени дејности.

Практичната примена на лизинг аранжманите укажува на поголем број проблеми со коишто се соочуваат учесниците во лизинг трансакциите меѓу кои најзначајни се следниве: враќањето во владение кај давателот на лизинг во случај на не исполнување на обврските од договорот од страна на корисникот на лизинг; даночниот третман на недвижностите како предмет на лизинг; непризнавање на лизингот како финансирање со свои специфичности од страна на законодавството; сметководствени проблеми; пропусти во супервизијата и надзорот. Наместо заклучок

Лизингот претставува релативно нов облик за финансирање на деловните субјекти во Република Македонија и неговата застапеност, како форма за финансирање на меѓународниот бизнис, е на релативно ниско ниво. Промовирањето и афирмацијата на лизингот како форма за финансирање на бизнисот е од круцијално значење за запознавање на деловните субјекти со неговите карактеристики, предности и ризици. За поголема застапеност на лизинг аранжманите како нов облик на финансирање неопходно е да се преземат следниве мерки: да се организираат семинари и работилници на коишто ќе се потенцира значењето на лизингот; потребно е државата да води стимулативна политика за промоција и развој на лизингот, да воведува даночни олеснувања, да дава државни гаранции, поволни кредитни линии и сл.; да се подобрат законските прописи во сферата на лизинг аранжманите; да се овозможи побрзо извршување на извршните постапки; да се формираат асоцијации и организации чија основна дејност и интерес ќе биде унапредувањето и промовирањето на лизингот во Република

Од економија за преживување до економија за вселената

Пеце Николовски

Кристијан Арбило дал една исклучителна историска класификација на разузнавањето во економските судири на човештвото. Тоа најпрво се дефинира како спротивност на разузнавачките геополитички и воени редови, „ограничени на два агли на пристап: економско разузнавање во оквириите на воените судири и индустриска шпионажа во време на мир“.

Наполеоновите војни ја покажале важноста од економско разузнавање во водењето на конвенционалните битки. Во судирите од тој период во почетокот на XIX век, Арбило ги вбројува поморските блокади кои ги вовела британската круна против наполеоновата империја и континенталната блокада која Наполеон I ја вовел против Англичаните. Од оваа категорија на војни се и војните на Рим против Картагина, Шпанското кралство во XVII век против своите ривали од т.н. триангуларна трговија, меркантилистичката холандска империја наспроти кралските ривали од Франција и Англија и ривалството на колонијалните европски империи.

Бизнис (економската/индустриската)

шпионажа останува и денес најомилена тема на медиумите, штом се воспостави врска меѓу проблемите на разузнавањето и нелојалната конкуренција. Пред ерата на индустриската револуција, владеачки се 4 облици на економија кои се извор на судири, според класификацијата на Арбило:

Економија на преживувањето

Таа нуди на одредена територија, збир од намирници и предмети со помош на кои опстанува. Франција е во оваа група на земји. „Во стариот режим на Франција, пред-буржоаскиот период, богатите провинции биле приморани од кралските интелектуалци да осниваат богати складишта со житарица, за да можат на сиромашните провинции да им се дотура неопходното жито во случај на лоши жетви. Таквото општество произведува дефанзивна култура на разузнавање“. Заканата е прво внатрешна. Опишувајќи ги внатрешните борби за време на Француската револуција, друг автор, Албер Матије, пишува во книгата „Скап живот и социјално движење под терор“: „Нашите претци со векови живееле во апсолутен страв од немаштија. Да се осигураат животните потреби на народот, тогаш било приоритет на владата. Така било до изградбата на железницата и парабродот“. Кога шпионжата се практикува кон оние однадвор, тогаш тоа се прави првенствено за да се надокнади техничкото доцнење кон надворешниот свет.

Економија на витален простор

Тие се резултат на немањето животни намирници во географските зони во кои „народите мораат да одат да бараат на друго место она што не можат да го најдат на лице место“. Историјата на Германија и Јапонија е често во оваа дебата за неопходноста да се излезе од соспствените граници за да се најдат ресурсите неопходни за развој. Економистите на виталниот простор се почетници на културата за најофанзивно економско разузнавање. Францускиот историчар Анри Аузер во својата книга „Воена економска машина“ ги класифицирал германските техники за разузнавање. Нив ги вовеле банките, осигурителните друштва и трговските друштва. Друг автор Атон Зишка, во книгата „Јапонија во светот“, го опишал начинот на кој Јапонија од времето на императорот Меиџи успеал да ја издигне земјата на ниво на Европа. Тука помогнала стратегијата за стекнување на знаења во сите правци, комбинирање на шпионирањето и систематската експлоатација на отворените извори на информации.

Имperiјални економии

Тие се плод на територијалната експанзија која ги раѓа големите империи во историјата. Израдбата на Римската империја, посебно односот на Рим и неговите провинции, добро го покажува механизмот за доминација меѓу властите и географските зони кои потпаднале под нивна директна или индиректна контрола. Во односот на јакиот кон слабиот, треба особено да се одржи предноста во клучните области на изразување на моќ. Тоа објаснува зошто империјалните култури ја започнале културата на разузнувањето кое е насочено кон влијанието, бидејќи нивниот приоритет во време на мир е растеретување, омекнување на освоените или крупни територии.

Пазарни економии

Нив прв ги спомнал големиот историчар Фернар Бродел, во својата студија „Материјална цивилизација, економија и капитализам“. Тој ја проучувал низ градовите како Венеција, ХанOVER и Амстердам, помеѓу XV и XVIII век. Трговскиот ривалитет помеѓу градовите на север од Италија и фламанските градови е пример за техника на напаѓање како што е техниката на шпионажа и изработката на лажни производи. Репродуцирајќи го печатот на италијанските ткајачи, фламанските ткајачи брзо го презеле пазарот на текстил во своја корист. Значи, не треба да не изненадува денешната поплава на лажни производи на големите светски брендови, чии фалсификатори се во неколку динамични земји на Далечниот Исток, како Кина, Сингапур, Тајван, Кореја. Сето тоа се познати историски слики на немилосрдната економска шпионажа и војната за пазар. Во XIX век додадени се нови форми на економски судири, кои ги донела индустриската револуција. Во тој период се појавуваат и наредните видови на економија според Арбиловата класификација:
Економија на ресурсите

Испитувањето на суровините неопходни за индустриски развој довело до појава на нови типови на односи на силите, кои се поврзани со ситуација на зависност и немаштија. Натпреварувањето околу новото силно енергетско гориво, нафтата, на пример, ја покажало важната улога на економското разузнување во дефинирањето на една стратемиска моќ. Во почетокот на XX век, Велика Британија не се двоумела да го донесе на чело на компанијата „Anglo Persan Oil“ поранешниот шеф на кралската разузнувачката служба, за поуспешно да и се спротивстави на експанзионистичката политика на трустот Rockefeller. Шест децении подоцна, генералот Д’Гол го именува на чело на француската компанија

„Elf Aquitaine“, Пјер Гијом, некогашен функционер на BCRA, француска разузнувачка служба од Втората светска војна, стациониран со Де Гол во Лондон. Тој човек после Втората светска војна бил заслужен што Франција дошла до атомско вооружување и нуклеарна енергија. За Франција енергетската независност е приоритетна цел за одржување на сопствената моќ.

Паралелни економии

Отсекогаш постоел, но денес се многу позначајни со мондејализациската размена. Паралелните економии на земјите од Југот и некои од Северот создаваат цепови на економска несигурност. Нив криминолозите ги викаат уште и „сиви зони“. Станува збор за трговијата со дрога, лажно изработените производи, перењето на пари. Нападите од 11 септември 2001 година и даваат нова димензија на нивната моќ да наштетат.

Економии на блокови

ALENA (Договор за слободни североамерикански размени) и слични како овој даваат простор за нови форми на судири. Воените сојузници се економски противници во исто време.

Виртуелна економија

Тука Интернетот е главен фактор. Во областа на разузнувањето, клучни зборови се пресретнувањето, пиратирањето и манипулацијата. Тоа ширење на полето на заканата го наметнува доведувањето во прашање на доктрината на заштита на интегритетот. Во виртуелниот свет без граници, нападот на информацијата е поефикасен од одбраната на истиот. Напаѓачот има предност на изненадување, реално време, сила на економијата и средства. Бранителот има отежнати моменти на одложено време, спорост на судските процедури и високите цени на истрага.

Вселенска економија

Жестоката битка во индустријата на лансирањето на ракети зборува за еволуцијата на односите на силите во секторот каде судирот долго време бил покриван со зборовите научна соработка. Стратегијата на развојот и политиакта на разузнувањето стануваат неразделни со оглед на хетерогеноста на актерите и нивните цели во поимот моќ. Примерот за Русија е важен. Вселенската индустрија е една од последните, но најмоќните адути на Москва во доменот на светскиот престиж. За Путин тоа е дипломатско, економско и воено оружје. Тука Русите нема да се предадат, бидејќи и понатаму се главни фактори на планетата во доменот на ракетните техники и тоа многу пред Американците.

За интелигенцијата и IQ (1)

Илија Христоски

*Вкупната интелигенција на планетата е константна; популацијата постојано расте.
Аксиома на Cole (Марфиеви закони)*

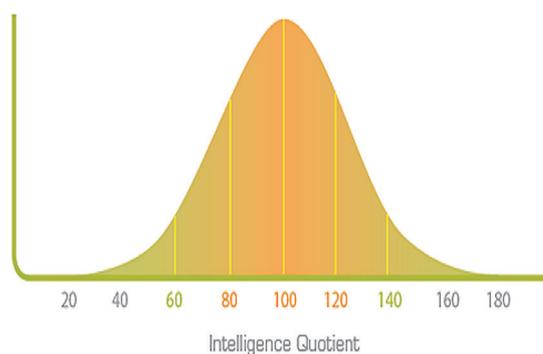
За човечката интелигенција и нејзината квантификација напишани се бројни книги, есеи, размислувања и дефиниции, како резултат на исконската потреба на луѓето за самоспознавање. Според Сократ (470 п.н.е. - 399 п.н.е.), чиешто учење се темели врз неговата надалеку позната изрека „Спознај се самиот себеси!“; самоспознавањето е првиот и основниот чекор што води кон моќта, самоконтролата, самодовербата и успехот на поединецот, бидејќи „неистражениот (неспознаениот) живот не е вреден за живеење“. Индивидуите се соочуваат со тешкотии во животот бидејќи не ги спознаваат и/или разбираат сопствените вистински способности, потенцијали, јаките и слабите страни на својата личност, и сопствените ограничувања. Спознавајќи се прво себеси (чекор што ретко кој од нас го прави во животот, барем не во вистинска, суштествена смисла), секој поединец може многу полесно да ја спознае комплексноста на светот во којшто egzистира. Одговорите на сите овие прашања ги адресира токму интелигенцијата.

Постојат многу различни дефиниции за интелигенцијата, кои ги поставиле повеќе од 250 научници од различни области. Следнава е, воедно, и најстарата, но сè уште актуелна дефиниција: способност на поединецот за воочување на односите и врските меѓу предметите и појавите. Во поширок контекст, интелигенцијата најчесто се дефинира како капацитет на личноста да се однесува на определен начин, така што ќе може успешно да се справува со предизвиците и да ги постигнува своите цели. Интелигенцијата е серија од вештини коишто и' овозможуваат на личноста да ги препознае, анализира и реши препреките од кој било вид што се јавуваат во животот и работењето, способност на поединецот успешно да се прилагоди кон условите што ги диктира определен проблем, во смисла да ги спознае, разбере, и проникне во нивната суштина, како и да ги увиди нивните меѓусебни врски, со единствена цел: да го разреши проблемот што нив ги наметнал.

Гледано од овој аспект, работите можат да се анализираат и подлабоко: имено, неспорен е фактот дека денес, сите ние, повеќе или помалку,

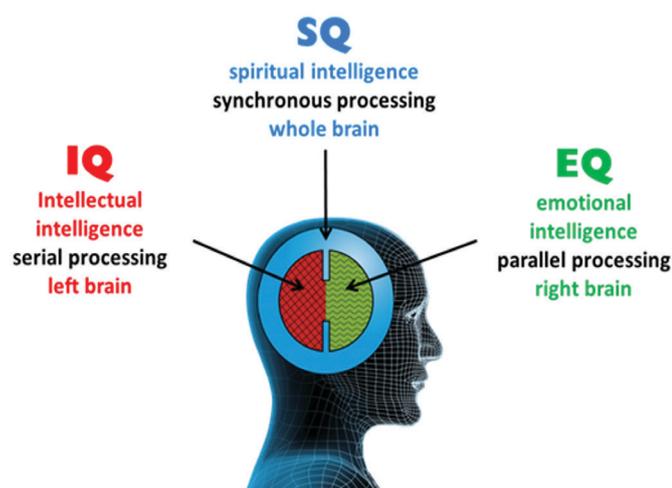
анализираат и подлабоко: имено, неспорен е фактот дека денес, сите ние, повеќе или помалку, ја чувствуваме огромната потреба да ја зајакнеме сопствената способност за прилагодување кон условите за живеење и работење, повеќе од кога и да било порано. Се побројната човечка популација, во услови на се подлабока egzистенцијална, социјална, економска, финансиска, едукативна и каква уште не нееднаквост, при нееднаква распределба на ресурсите (храна, вода, енергија, гориво, природни богатства, пари, знаење...), и во услови на длабоки глобални превирања на економски и политички план, е соочена со огромниот предизвик да се прилагодува се побрзо и се поефикасно кон исклучително динамичкото окружување со цел да опстане. Интелигенцијата, во суштина, е ментална адаптација кон новонастанатите околности, со кои се среќава личноста во текот на нејзиниот живот.

Во поглед на етимологијата, терминот „интелигенција“ потекнува од латинскиот глагол *intelligere*, што во превод значи „да се разбере, да се сфати“ (анг. *to comprehend*) или „да се спознае, увиди, распознае, идентификува“ (анг. *to perceive*). Една од формите на овој глагол, *intellectus*, во средниот век ќе прерасне во технички израз што значи „разбирање“. Интелигенцијата е комплекс од многу различни способности и начини на мислење, како што се, на пример: способноста за апстрактно мислење, засновано врз употреба на симболи или коцепти; способноста да се разберат комплексни идеи, способноста за брзо и успешно учење и стекнување на знаења, искористувањето на претходните искуства, способноста за успешно прилагодување кон промените во околината, т.е. кон нови ситуации, што подразбира и успешно решавање на проблеми со размислување.

0-90 (below average) 111-121 (above average) 131-141 (gifted)
90-110 (average intelligence) 122-130 (highly intelligent) 142+ (genius - top 1%)*

ја чувствуваме огромната потреба да ја зајакнеме сопствената способност за прилагодување кон условите за живеење и работење, повеќе од кога и да било порано. Се побројната човечка популација, во услови на се подлабока егзистенцијална, социјална, економска, финансиска, едукативна и каква уште не нееднаквост, при нееднаква распределба на ресурсите (храна, вода, енергија, гориво, природни богатства, пари, знаење...), и во услови на длабоки глобални превирања на економски и политички план, е соочена со огромниот предизвик да се прилагодува се побрзо и се поефикасно кон исклучително динамичкото окружување со цел да опстане. Интелигенцијата, во суштина, е ментална адаптација кон новонастанатите околности, со кои се среќава личноста во текот на нејзиниот живот.

Во поглед на етимологијата, терминот „интелигенција“ потекнува од латинскиот глагол *intelligere*, што во превод значи „да се разбере, да се сфати“ (анг. *to comprehend*) или „да се спознае, увиди, распознае, идентификува“ (анг. *to perceive*). Една од формите на овој глагол, *intellectus*, во средниот век ќе прерасне во технички израз што значи „разбирање“. Интелигенцијата е комплекс од многу различни способности и начини на мислење, како што се, на пример: способноста за апстрактно мислење, засновано врз употреба на симболи или коцепти; способноста да се разберат комплексни идеи, способноста за брзо и успешно учење и стекнување на знаења, искористувањето на претходните искуства, способноста за успешно прилагодување кон промените во околината, т.е. кон нови ситуации, што подразбира и успешно решавање на проблеми со размислување.

Интелигенцијата е внатрешна карактеристика на личноста и првенствено има рационална природа. Но, таа никогаш не е потполно рационална, бидејќи врз неа влијаат емоциите, мислењето и интуицијата. Иако честопати се поистоветува со него, интелигенцијата не е знаење! Со други зборови, знаењето што човекот го добива преку образованието или, уште повеќе, степенот на неговото формално образование, воопшто не се мерила за неговата интелигенција! Исто така, интелигенцијата не го вклучува тоа колку некој успеал во животот или колку е среќен. Основната карактеристика на интелигенцијата е степенот до кој единката се прилагодува на средината. Оваа можност за прилагодување ја обезбедува способноста за расудување, според којашто се разликуваат интелигентната од ментално заостанатата личност.

Интелигенцијата има своја индивидуална и историска, општо-човечка димензија. Таа е една од најистакнатите димензии на личноста. Во денешно време таа во голема мерка влијае врз социјалниот статус на поединецот. Докажан факт е дека оној поединец којшто во својата околина е познат и признат како интелигентен, е повеќе ценет од заедницата и повеќе напредува од останатите во сите сфери на општествениот живот. Затоа, со право се смета дека интелигенцијата е битен дел на човечките способности и е основа за користењето на човечките потенцијали.

Постојат, главно, три основни видови интелигенција кај човекот: интелектуална, емоционална и спиритуална, но сè почесто, кон оваа тројка се додаваат физичката и моралната интелигенција.

Како се мери интелигенцијата? Коефициентот на интелигенција (анг. *intelligence quotient*, IQ) е резултат што се добива од еден или колекција од неколку стандардизирани тестови, дизајнирани така да го проценат степенот (нивото) на интелигенција кај некој поединец. Кога најголемиот „ум“ на денешницава, астрофизичарот Стивен Хокинг, бил запрашан колкав коефициент на интелигенција има, тој одговорил: „Немам поим. Луѓето што се занимаваат со нивните IQ се губитници“. Како и да е, резултатот од тестирањето претставува број, за којшто се вели дека ја следи Нормалната распределба.

За просечно интелигентен човек се смета секој што има IQ меѓу 90 и 110. Приближно 68% од светската популација имаат IQ меѓу 85 и 115, а дури 95% имаат IQ меѓу 70 и 130. Горните 5% од светската популација, со IQ поголем од 124, се членови на

Меѓународната заедница на луѓе со висок IQ (International High IQ Society). Горните 2% од светската популација се членови на МЕНСА (IQ поголем од 130), додека, пак, само 0,3% од луѓето во светот, со IQ поголем од 141, се членови на тн. Заедница на „мозоци“ (Cerebrals Society).

Вештини за пишување на научно-истражувачки труд

Мери Бошкоска

Научниот труд е изворно, оригинално научно дело кое самостојно го изработува истражувач врз основа на соодветна методологија. При изработка на трудот, истражувачите често се соочуваат со прашањето: Како се пишува научен труд? Ова прашење е наметнато од проблемот на непостоење на „култура“ за пишување на трудови во образовниот систем на Р. Македонија. Овој проблем продуцира незнаење и недоволно располагање со вештини за пишување научни и стручни трудови. Целта на овој текст е да се одговори на прашањето како се пишува научен труд што ќе биде од корист за кандидат кој е во фаза на пишување на научен труд. Да се пишува научен труд не значи само да се знае да се спроведе истражување. Со совладување на вештините на пишување на научен труд се избегнуваат сите проблеми кои произлегуваат од нејасен и конфузен текст што никој не може да го разбере. Секој истражувачки труд ќе вроди ефекти доколку се научи како да се пишува тоа што се истражувало, анализирано и заклучило. Научниот труд треба да е изработен врз основа на соодветна методологија, а во содржината да се препознава научен придонес како за теоријата, така и за праксата. Исто така, трудот треба да е добро конципиран, со едноставен и јасен стил на пишување, а текстот ревидиран и лекториран. Ваков научен труд е подобен за да се утврди способноста на истражувачот за понатамошна самостојна истражувачка работа во определено научно поле.

Пишувањето и обработката на научен труд претставува отпочнување на тешката етапа и е најодговорната фаза на научното истражување. Сите напори на научното истражување и сите анализи се насочени кон синтеза, односно кон пишување на научен труд. Правилото на синтезата се состои во редоследно пишување на текстот почнувајќи од предметите кои се наједноставни и

кои најлесно можат да се препознаат, а потоа дел по дел да се запознаваат сложените предмети. Но, треба да се нагласи дека синтезата претпоставува работа меѓу предмети коишто не следат едни по други што создава тешкотии при пишувањето.

Во текот на писмената обработка на научното истражување, истражувачот мора солидно да владее со синтетизирани и веќе интерпретирани резултати од експерименталното истражување, доколку било спроведено, со анализирање и селектирање на научна и стручна литература. При тоа, потребно е правилно да се класифицираат разновидните прегледи за истражувачот да биде сигурен дека не пропуштил нешто во текот на пишувањето.

За да може да ја реализира оваа задача, истражувачот мора да располага со соодветни интелектуални способности, како што се: моќ за концентрирање, способност за интензивно размислување, способност за заклучување и синтетизирање, како и располагање со техники и способности за писмено изразување. Индивидуалната способност за писмено изразување се однесува на способност за пишување на сложени прашања за кои се бара одговор. Многу истражувачи се соочуваат со сложени предмети на истражување и заради тоа чувствуваат дека нивното пишување е комплицирана работа. Комплицираноста на пишувањето произлегува од долгите реченици оптоварени со многу зборови кои го отежнуваат разбирањето на текстот. Не постои предмет за кој не може да се каже со едноставни и јасни зборови, се разбира, доколку истражувачот добро го познава предметот за кој пишува.

Истражувачот, односно авторот пристапува кон пишување на научниот труд откако ги идентификувал и формулирал клучните проблеми и ја избрал темата која што го интересира и го предизвикува да истражува. Ставот на авторот кон темата што ја истражува може да го определи обемот на напорот и ентузијазмот со кои ќе се одвива истражувачката работа. Пред да се почне со пишување на научен труд, авторот мора да биде мотивиран и сигурен за тоа што има да го каже и дека она што ќе го напише ќе биде од корист за науката или за праксата. Авторот мора да биде сигурен дека го познава тоа за што сака да пишува. Исто така, мора да биде сигурен дека тоа може и умее да го напише јасно, прецизно, прегледно и структурно и дека има сила за завршна обработка и довршување на трудот. Во текот на пишувањето на трудот, тој мора да се труди континуирано да го подобрува текстот. Покрај тоа, за да може да пишува, тој мора да има и индивидуална

способност за пишување, која постајано се учи и вежба. Дobar начин за таквото учење е читањето, особено читање на добро напишани трудови во дадената струка или надвор од неа. Понатаму, авторот додека пишува не смее да го пропушти фактот дека текстот не го пишува за себе, туку за читател кој е вреден за почитување, но и самиот труд мора да биде вреден за внимание. Се препорачува текстот да се пишува во трето лице, во неодредена форма и со избегнување на прво лице. Речениците да не бидат предолги. Во текстот не смее да се заборава правилно да се цитира литературата, како и пишување на белешки под текстот, коректно прикажани графикони и слично.

Текстот на научното дело може да се напише така што прво ќе се постави концептот, во една или повеќе верзии, а потоа се пристапува кон пишување на завршниот текст. Пристапот при пишувањето на текстот може да биде и таков што се пишува дефинитивниот текст и тоа така што се изработува основната верзија која потоа се дотерува. Значи, пишувањето на научниот текст може да се одвива во две фази, односно етапи - пишување на концепт и пишување на краен, дефинитивен текст. Првиот начин на пишување најчесто се користи од автори кои пишуваат големи научни дела и истражувачи со помало истражувачко искуство. Текст без претходно напишан концепт можат успешно да напишат само многу искусни автори и тоа, по правило, се однесува на помали научни дела. Концептот на одреден текст опфаќа нацрт на пишан текст во кој се содржани основната идеја и замислата на научниот труд. Во оваа фаза, научното дело се конструира во смисла на белешки и поодделни

делови, во вид на претпоставени синтези така што авторот не е потребно да вложува критичко аналитички труд, ниту да става внимание на веродостојноста на сите поединости, како ни на граматичката коректност. Тоа е така, заради тоа што во оваа фаза на истражување авторот сè уште се подготвува, размислува, собира и избира научна и стручна литература.

Во нацрт текстот може да се пишува во различни делови, шеми, со бројни прашалници, со знаци, каде што припаѓа, каде да се додаде, премести и слично. Откако ќе се изработи нацрт текстот се изработува дефинитивната верзија на трудот. Тоа треба да се направи со колку што може позбиена и континуирана работа. Во оваа фаза се надополнува текстот со нова корисна идеја која во меѓувреме се појавила и ако е потребно се разработуваат концепциските делови во една целина. Исто така, се подобрува и редоследот на напишаните делови на концептот, доколку е потребно, така што во оваа фаза се гледаат основните контури на научниот труд. Кога сето тоа е направено, концептот е завршен и тој претставува основа на научниот труд. Под концепт се подразбира текст кој е идентичен на завршниот текст, но сè уште не е препишан во форма на лектуриран текст. На крајот, следи пишување на завршен текст на трудот, при што, до израз доаѓа способноста и објективноста на авторот, како и неговата критичност кон концептот и текстот на трудот. Критичноста претпоставува и ревизија на текстот, доколку е потребно.

Од програмата на новиот претседател на Студентскиот парламент

Андреј Габроски

Преземање на лидерската позиција на Студентскиот парламент при Економски факултет - Прилеп со себе повлекува голем број предизвици но, исто така, носи и голем број одговорности. Тука се вклучуваат можноста за управување на правно лице, позицијата на посредник помеѓу студентите и деканатот, заложбата за заштита на правата на студентите, стекнување голем број нови вештини и сл. Ова се само дел од одговорностите кои се главни „виновници“ за големата мотивација да се преземе обврската претседател на Студентскиот парламент. На 25 август, 2014 година беше одржана редовна

седница на собранието на Студентскиот парламент при Економскиот факултет - Прилеп на чиј дневен ред беше изборот за нов претседател. Од вкупно 21 членови на собранието присуствуваа 18, што претставува мнозинство за донесување одлука и по легитимно спроведеното гласање за нов претседател беше избран Андреј Габроски којшто е студент на втора година на студиската програма Банкарство и финансиски менаџмент.

Изготвувањето на годишната програма од страна на членовите на собранието на Студентскиот парламент е во тек сè уште. Дел од активностите кои веќе се планирани се насочени кон зголемено информирање на студентите односно кампања наречена „Поблиску до информациите“ за што задолжени ќе бидат самите членови во канцеларијата на Студентскиот парламент. Натаму, планирано е изработување на нова веб страница и нова огласна табла каде што ќе бидат достапни сите корисни информации за студентите. Освен тоа, предвидено е поттикнување на студентите за зголемено младинско учество во демократските процеси и запознавање со нивните права организирано преку неколку последователни фокус групи, трибини и работилници изведени од искусни и успешни предавачи во оваа област. Исто така, планирани се и настани за развивање на културно-забавните потреби на студентите, каде што се предвидува пред-новогодишна забава, организирање на традиционалниот турнир во фудбал како и слободните термини што ги обезбедува факултетот за развивање спортско-рекреативни активности. Вклучување на студентите во научно-истражувачките активности се планира да се спроведе со помош на професорите од нашиот Факултет. Вредно е да се напомене дека Студентскиот парламент планира и организирање на крводарителска и друг тип хуманитарни акции.

Студентскиот парламент остварува соработка со повеќе локални и национални организации како што се: Студентски парламент при Универзитет „Св. Климент Охридски“ - Битола, AIESEC Прилеп, Младински совет - Прилеп, настојувајќи кон зголемена активност на студентите како во образовните така и во општествените активности.

Проектна активност на АИЕСЕК - Прилеп

Ангела Реловска

*„Крајната дестинација на еден човек никогаш не е место, туку нов начин на гледање на работите“
Хенри Милер*

Преку горенаведениот цитат на Х. Милер може совршено да се опише искуството што АИЕСЕК секоја година им го нуди на илјадници студенти од целиот свет. При тоа, мобилноста што ја нуди АИЕСЕК е двонасочна. Имено, како што секој македонски студент има можност да волонтира на проект во друга земја со цел да ги прошири своите хоризонти, така и студенти од другите земји можат да престојуваат во Р. Македонија. Во тој контекст, ова лето имавме чест да ги запознаеме културите на 12 интернационални студенти преку нивното учество во три проекти под раководство и организација на студентите членови на локалната канцеларија на АИЕСЕК во Прилеп. Имено, повеќе студенти од Полска, Германија, Италија, Турција, Литванија, Романија и Украина своето летно секојдневие го зачинија токму во нашата земја приклучувајќи се на трите проекти на АИЕСЕК: Your Choice, I Promise и Summer Story.

Еколошкиот проект „Јас ветувам“ имаше за цел подигнување на свеста на младите за еколошките проблеми со кои сериозно се соочува нашето општество, токму поради нашето неодговорно однесување. Од храброста и одлучноста на практикантите, мотивирани да пробијат во менталитетот на младите и да го стимулираат нивниот активистички дух, произлегоа неколку успешни кампањи низ градот. Напорната работа и чувството на придонес кон подобрување на нашето

општество направи практикантите да ја напуштат Република Македонија поразвиени и посамоуверени на полето на меките вештини, англискиот јазик и слично. Во тој контекст ги пренесуваме зборовите на Алесандро Гарифи од Италија студент на Универзитетот во Тренто по завршувањето на неговото искуство во Прилеп на проектот „Јас ветувам“: „Искуството кое го имав во Прилеп беше огромно, не ми недостасуваше Италија поради гостопримството кое направи да се чувствувам како дома...“. Грета Ленкаускаите, студент на Каунас, Универзитетот за технологија во Литванија, пак истакна: „Со себе ги понесов најдобрите 3 работи кои секогаш ќе ги помнам за Македонија и Прилеп: традиционалната, вкусна храна, старите функционални коли и отворената топла атмосфера која луѓето ја споделуваат“.

Проектот „Летна приказна“ ја направи комплетна приказната за сите 12 млади студенти желни за ново поразлично искуство, знаење и дружење. Имено, тие се обидоа на средношколците од средните училишта во Прилеп да им го пренесат своето знаење и искуство за потребните вештини при процесот на апликација за работа и самото вработување, како и насоки за полесно избирање на нивната професија од еден поинаков интернационален аспект. Во тој контекст Дуру Ијем, студент на факултот за право на Билкент универзитетот во Анкара, Турција истакна: „Искуството кое го доживеав во Македонија беше најдоброто до сега за мене, пред сè тоа што за време од 6 недели живеав со студенти од други земји и култури, како и работата што ја имав на проектот ми помогнаа да се осознаам себеси и да се стекнам со вештини за презентација и менторство. За време на работилниците со средношколците се чувствував исполнета заради фактот што им помогнав на младите при насочување за нивните идни кариерни планови“.

Освен тоа, студентите Павел Вебер од Факултетот за географија на Огзбуршкиот универзитет, Германија и Мартина Мантели од Италија во просториите на факултетот држеа бесплатни јазични курсеви за средношколците и студентите од Прилеп. Курсевите беа реализирани преку интерактивна настава и пренесување на дел од културите и начин на живот што со себе ги донесоја овие млади активисти на АИЕСЕК. Покрај тоа, во текот на праксата во Прилеп тие уживаа и се приврзаа за нашата храна, животен стил, а особено за животот на младите.

Целината на ова летно искуство на членовите на АИЕСЕК - Прилеп и 12-те практиканти совршено

се надолнуваше со синергијата помеѓу сите нив, пред сè функционирањето на практикантите како една фамилија во период од 6 недели без оглед на нивната националност, култура, вероисповест, возраст и слично. „На сите студенти на Економскиот факултет во Прилеп би им препорачала доколку имаат шанса да одат на пракса во друга земја, да го направат тоа без размислување. Тоа не е само посета на нова земја, туку уникатна можност да се развиеш себеси интернационално и да ги истражиш сите твои лимити...“ – Кинга Сзабо, студент на Биохемиски инженеринг на Универзитетот во Клуж Напока, Романија.

Standing on Shoulders of Giants – Патување низ Убавото

Рената Петревска Нечкоска

Дали некогаш сте се запрашале себеси “што би било ако направев ...”? Во животот често се случуваат такви ситуации, а како созреваме, често и добиваме trigger да си поставиме такво прашање, зависно од нешто што ни се случило, убаво или лошо, зависно од окружувањето во кое живееме, зависно од домашните околности, приватниот живот или генерално, зависно од тоа колку сме среќни и предизвикани со себе таму каде што сме и тоа што сме. Во мојот живот, таквото прашање си го поставив најмалку четири пати – додека студирав “што ако отидев да учам некаде во странство, на пример Англија, Германија, дали ќе се снајдев, дали ќе се докажев пред себеси и пред другите дека сум дорасната на комплетниот предизвик, дали ќе останев и да живеам и работам во странство”; потоа додека работев во компанија “што ако одлучевме со мојата фамилија да живееме во Скопје, дали ќе ни беше тешко логистички и како начин на живот, но далеку поуспешно на професионален план, кој носи успешност и во многу други планови, верувајте”; па за време на работата “што ако отидам да работам во странство, конкретно Германија, дали животот ќе ни беше поубав-и-потешок или поубав-и-полесен?” Сите овие пати избирав да не го направам она што можев и во некоја мера и сакав. Заради сплет на животни околности и избори, мои и на најблиските. Четвртиот пат, мојот контекст, мојата личност, окружувањето, поддршката и што би рекла јас “свездите” се порамнија така соодветно, да сосема среќна и исполнета, ви го пишувам ова од стојалиште на “што бидна кога ... одлучив да отидам во странство”

За да се оди во странство како македонец кој знае дека може се, потребни се недвојствена детерминираност, самодоверба, доверба во енергијата, пари, ум, hard work, поддршка и најмалку 1 тон среќа. Сакам да го прецизирам “странство” - од типот на Западна Европа (култура, традиција на вредност, принципи на работа, системи, ментален склоп кој дава граници но и слобода, инфраструктура, влог во едукација и истражување, aiming high, прекрасни градби, велосипеди, no prevalence of shortcuts, botox, junk food or ‘become successful in 10 steps’ types of books).

Аплицирањето, документацијата, процесот, стекнувањето на сертификат за TOEFL, беа не-така-

едноставен процес, сепак, во рамките на нормалата. Моментите кои мислам прават разлика во луѓето што ги читаат апликациите, се искрено напишаното мотивационо писмо, добро заокружена идеја и план што ќе се работи, и во мојот случај, иако не беше неопходно, писмо на поддршка од професор од универзитетот каде што сакав да одам и високо професионалното и пофално писмо на препорака од мојата генерална директорка, во банката каде работев десетина години. Имено, пребарувајќи на интернет, се обратив до двајца професори со својата приказна, желба, биографија и план. Едниот беше на УГент, Белгија а другиот на Лунд, Шведска. Професорот од Белгија ми одговори додека другиот не. Одговорот од Белгија беше навистина ветувачки и поддржувачки. Според мене, тоа направи клучна дистинкција во добивањето на стипендијата. Информацијата дека сум ја добила беше на маил. Убаво чувство. Се обидувањето низ долгата еМаил порака која почнува со Dear !x13! !x14! под наслов Selection News да откриеш дали си ја добил стипендијата или не. И конечно, си потврдив дека сум ја добила читајќи го делот со задебелени букви: It is with great pleasure that we can inform you that you have been granted a scholarship for an !x2038! mobility period at !x1777! Системот нешто пореметил па наместо име презиме стоеја некои кодови, но јас си знаев дека е за мене и бев ултимативно среќна. Го чувствував зачетокот на нешто многу убаво и успешно.

Го известив моето семејство со реченицата – добив стипендија за 6 месечен престој во Белгија, спрете се да ме следите. Да можев, ќе аплицирав и за многу подолг рок, но не сакав да правам, што би рекол нашиот народ, “преку лебот погача” со оглед на моето штотуку ново вработување во мојот факултет. Специфичниот момент во мојата глава, беше тоа што овој престој би сакала и можела да го реализирам само доколку мојата, тогаш 2-годишна ќеркичка е покрај мене. Во спротивно, не би одела. Потекнувајќи од фамилија на “шетачи”, кои го крстареле светот во секоја можна прилика, а последно време не успевале да го прават тоа, мојата голема желба беше да ги поведам и моите родители со мене. А и на ќеркичката и требаа babysitter-и. Така се впуштив во процесот на откривање кој, како, кога, под кои услови, може да дојде со мене во Белгија, од мојата фамилија. “Дали” може да дојдат, беше надвор од опсегот. Не беше баш лесно прво да се најде кого да го прашаш, што да го прашаш а потоа и да се спроведе целата документација и процедура. Не беше воопшто лесно. На скала од 1 до 10 во формални процедури, оваа имаше тешкотија од 7. Поддршката од Координаторот

и Интернационалната канцеларија при Ректоратот на УКЛО беше мудра и скапоцена, поддршката од мојот Ментор несебична и неопходна, а професорот од Белгија толку успешно се адаптираше на сите мои what-if сценарија, што бев фасцинирана од леснотијата на комуникација со толку деликатна и специфична содржина. Целиот наставнички кадар на мојот факултет ме поддржа во патувањето и отсуството, а низ целиот процес поддршка добивав од Проректорот и Ректорската Управа на УКЛО. Но, мојата благодарност кон сите што ми помогнаа, ќе сакам да ја ставам во зборови финално, на крајот на написов. Во првата година од докторските студии си створив амбиција да ги завршам сите испити и истражувачки трудови, што и го направив, освен, за еден млад истражувач, есенцијалниот – Методологија на научно истражување. Сите мои професори на трет циклус беа повеќе од совршени. На нашиот труд и влог се обидуваа да не ‘подземаат’ и поддржат во секој можен поглед и индивидуализиран пристап. Затоа така голема работа, и оваа прва итерација на ‘трет циклус’ течеше релативно без потешкотии, освен напорната работа, што не го сметам за тешкотија.

Додека, за методологијата што треба да ја владее еден истражувач, можам да пишувам со денови ... мојот професор и водич низ суштината, техниката и стекнатата интуиција за методологија, вложи екстензивни часови на подучување, сослушување, пречитување, обучување на моите обиди да разберам и совладам, што претставија фундамент за да можам да направам неверојатен ‘plug-and-play’ во УТент и ‘го зборувам и разбираам тој јазик’. Од оваа перспектива, си се смеам себеси колку малку сум знаела на почетокот, и колку упорност беше потребна да се гледа и издржи тоа. Вистинскиот учител не ти кажува што, туку каде да гледаш, за да најдеш самиот. И да се најдеш самиот.

Тоа што планирав да носам уште два возрасни и едно девојче со мене, автоматски ме исфрли од нормалните системи на сместување во студентски дом, и ми преостана опцијата да барам приватно сместување. Го започнав процесот со следење огласи и праќање еМаилови, до преку 100-тина издавачи на станови и соби. Праќав од службен маил, но нашите кирилични имиња излегуваат како хиероглифи кај примачите од друга не-кирилична држава па имав комплетен неуспех во оваа потрага. Се обидов да се вклучам во facebook групи Македонци во Белгија, Срби во Белгија, Хрвати во Белгија, Босанци во Белгија, Expats in Belgium, Erasmus Student Network и што се не, да се распрашам за помош и логистика при барање на стан. Од негативна страна, добив

две измамнички понуди за простор, да платам и се договарам преку интернет, а од позитивна, непознат колега од Египет се обиде да ми посочи некои станови, а девојка од македонско семејство, ми подаде рака за барање и насочување на вистински места, и дури и ме згрижи првиот ден кога пристигнав во Брисел, и ме однесе во Гент во Хостел каде се сместив се додека не најдам вистински стан. На Марија и семејство Видановски им должам искрена благодарност и возврат, за ретко несебично дадената помош и дом.

На летот за Брисел бев толку горда и среќна и може да се каже надуена како балон, што мислам авионот истроши помалку гориво оти му помогнав да лебди. Го сметав ова, како и да заврши, за голем успех и предизвик. И така и беше. Организирана држава, чиста и со убава архитектура, е првиот впечаток на дојденецот. Зошто спратовите на аеродромот беа -1, 0, 2, 3 и каде е 1 се уште не знам, но во Универзитетот во Антверпен, каде посетував и полагав еден предмет, имаше и ½ спрат па веројатно имаат некоја специфична логика кај нумерирањето спратови. Слетав во Брисел и благодарение на еден господин од Босна што живее во Брисел се снајдов низ, се уште го сметам за, лавиринтот низ бриселскиот аеродром, па ја причекав непознатата македонка Марија, која доаѓаше од службено патување од Турција, и која ми го отвори својот дом првите вечери, да ме воведе во убавата Белгија ...

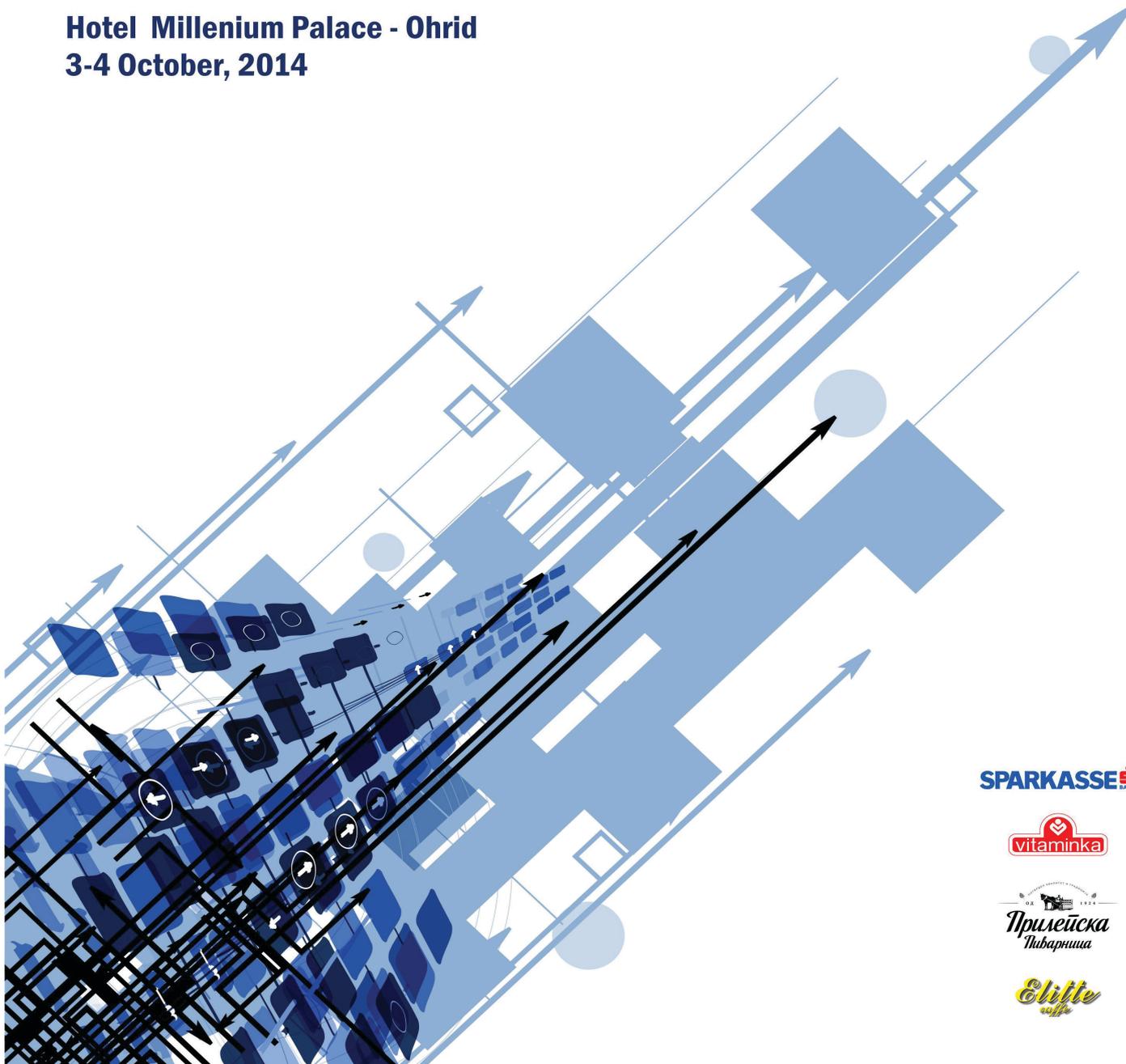

INTERNATIONAL CONFERENCE

SMEs DEVELOPMENT AND INNOVATION: BUILDING COMPETITIVE FUTURE OF SOUTH-EASTERN EUROPE

**Hotel Millenium Palace - Ohrid
3-4 October, 2014**

Εκδοτικός ομίλος Εκπαιδευτική - Κριτική

Μαρκσοβα 133
τηλ:048 427 020 φαх: 048 426 927
www.eccfp.edu.mk
eccfp@uklo.edu.mk